

Post-osvícenecky „radikální“ (či spíše radikalističtí, eventuelně „fundamentalističtí“) dědicové evropské racionality se zase nebudou chtít smířit s tím, že s minulostí nezúčtovávám dost ostře a pevně, ale že vybírám něco z jedné tradice, něco z té druhé (každému bude ovšem vadit něco jiného). Musím proto výslovně upozornit na to, že řeckou pojmovost neodmítám šmahem, neboť to by znamenalo se vrátit do dob mýtu (což ovšem není možné). Pojmovost dovoluje myšlenkovou přesnost, o jaké se mytickému (nebo dnešnímu „mimopojmovému“, např. neslovesně uměleckému) myšlení nemohlo a nemůže ani snít; proto je třeba pojmovost zachovat. Protože však řecký typ pojmovosti vykazuje zjevné nedostatky, je třeba provést kritickou revizi a časem se možná pokusit konstituovat pojmovost nového typu. O této problematice se může čtenář víc dozvědět v jiných mých textech¹. V textech této knížky najde spíš pokusy o zápolení s tematikou, která je pojmovostí řeckého typu nepostižitelná buď vůbec nebo jen s hrubým zkreslením a v podobě desinterpretace.

K takovým zkreslením a nesprávným pochopením ovšem docházelo po dlouhá staletí, ba od samých počátků křesťanské éry. Toto tvrzení asi narazí zejména v křesťanských kruzích nejvíc. Ale nemohu proti tomu nic dělat: nabyt jsem přesvědčení, že naprostá většina křesťanů, a to nejen laiků, ale také theologů, buď neví nebo (v případě theologů) ani nechce vědět, co znamenalo hebrejské a potom aramejské slovo které dnes česky překládáme jako „víra“ (po vzoru řeckého slova PISTIS a později latinského fides). V hebrejštině byl kořen ´-m-a vybaven konotacemi, pro které už před křesťanskou érou sami Židé začali užívat dvou termínů, totiž někdy slova víra (PISTIS), ale jindy slova pravda (ALÉTHEIA). Už sama tato okolnost může sloužit jako doklad toho, že dnešní naše chápání slova „víra“ je onomu hebrejskému a aramejskému pochopení – a to znamená také pojetí Ježíšovu – velice, ano přímo „samým rodem“ (toto genere) vzdáleno. Jde prostě o něco docela jiného. Proto také ten dlouho přetrvávající důraz na tradici (původně jen v katolicismu, ale dnes i v protestantismu); proto také ten návrat hlavních proudů reformace k první církvi (a ne k samému Ježíšovi).

Pod řeckým vlivem došlo k přeznačení slova „víra“: zatímco pro staré Izraelce (a ještě pro Žida Ježíše) byla víra docela určitým, od jiných se odlišujícím a proti nim se vymezujícím, velmi aktivním (dělným) celoživotním směřováním, stala se pro křesťany v důsledku kulturního působení a ochotné, někdy nadšené recepce řeckého intelektualismu záležitostí „přesvědčení“, souhlasícího s výrokem nějaké autority. Tak došlo (a nemohlo nedojít) k jakémusi rozpolcení skutečné víry, která je pro řeckou pojmovost nutně nepostižitelná, na jedné straně a reflexe víry, užívající myšlenkových prostředků naprosto nevyhovujících, protože vycházejících ze zcela jiné nejen myšlenkové, ale především životní orientace a zkušenosti, na straně druhé. A proto došlo také k rozpolcení samého života křesťanů: na jedné straně vznikla (a stále znovu byla obnovována, nezřídka ve spojení s tendencemi k neortodoxnímu až heretickému myšlení) tradice určitého životního stylu a zaměření, k němuž vedla sama (skutečná, živá) víra, zatímco odděleně od toho a někdy dokonce proti tomu se vytvořila a stále víc prohlubovala theologická, dogmatická reflexe, která částí křesťanů (zejména pak korumpovaných duchovních) byla považována za rozhodující – dokonce v záležitostech spásy.

Dnes slovo „víra“ v běžném (i křesťansky běžném) chápání už neznamena nic jiného než „přesvědčení“. Správnost či nesprávnost, pravdivost či nepravdivost není bytostně spjata se samou vírou resp. s její absencí, nýbrž týká se pouze toho, co lze nazvat „předmětem“ (nebo také „obsahem“) víry. „Véra“ sama tak byla v tomto pojetí zcela formalizována, zbavena obsahu ; rozhodujícím se stal pouze „předmět“ víry (jakožto přesvědčení „o“ něčem). A zatímco Ježíš mluvil o víře v souvislosti s moruší nebo skálou, s nemocí a uzdravováním, s tonutím a záchranou před utonutím apod. , aniž by vůbec nějaký univerzální „předmět“ či „obsah“ zmiňoval, pro křesťanské theology se rozhodujícím tématem stala „přirozenost“ Boha Otce nebo dvojí „přirozenost“ Boha Syna atd.

(Písek, 991228-3.)